

Tárlat és színjátszókör a fegyházban

Börtönkultúra

December 25-e van, Karácsony. A börtön irodalmi szakkörének kis műsorával ünnepeltek az elítéltek. A könyvtár olvasószobája a színjátszók öltözője, ide kukkantok be én is az előadás után. Egy magas, vállig érő hajú és szakállas elítélt megjegyzi:

– Nekem is ez az utolsó karácsonyom, nincs egy teljes évem hátra.

– *Memmi volt?*

– Négy év nyolc hónap 24 nap.

– *Az itt nem számít soknak –* fitogtatom jólétesültséget, hiszen tudom, hogy a Csillag az ország legkeményebb börtöne.

– Á, ellentétben a közhi-delemmel, nagyon sok a kis-itéletes. Talán 170 életfogyos van, mint például a Rieschl. Tudod ő a...

– *Igen, felismertem az arcát és a nevét.*

– Mi? Már ilyen híresség vagyok?! – kapja fel a fejét Rieschl Gábor.

– *Azt hiszem, itt is ismertek már téged, a híred megelőzhetett. Hogyan fogadtak?*

– Milliós címkét kaptam. Minden rajta van a kartonomon, KV-s (különösen veszélyes), támadékony. Fürödni csak két órrel mehetek. Bv-biztonsági okból nem is dolgozhatnak.

– *Életfogyót, húsz évet kaptál. Belegondoltál, hogy milyen sok idő?*

– Nem, és nem is szabad, mert akkor behülyülök. A szakkör is azért jó, mert az idő telik és fogynak a napok.

– *Csodálkozom, hogy az irodalmi szakkörbe beengedtek ilyen szigorú őrizet mellett.*

– Ez Ördögh József őrnagy úrnak köszönhető – mondják helyette a többiek.

– Itt fokozott felügyelet alatt áll – jegyzi meg az éppen beérkező őrnagy.

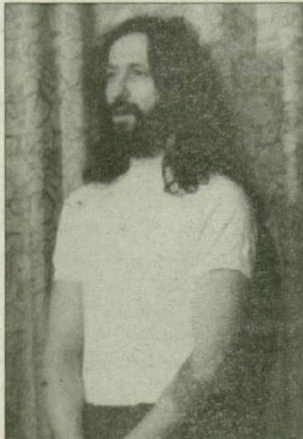
– *Hogyan született meg az irodalmi szakkör?*

– 1989-ben alakultunk, először csak verseket mondtunk egymásnak – válaszol a szakállas, aki az alapítók között volt –, később szituációs játékokat gyakoroltunk, végül megszületett a színjátszókör.

– Most épp az Übü királyra készülünk – veszi át a szót szemüveges társuk, aki oly' nagy beleélésekkel mondta verset. – Idáig a balástyai népfőiskolások segítettek nekünk, néhány hete azonban nem jönnek. De azt hiszem, befeljezzük magunktól, ugye? – szól a többiekhez, s egyöntetű helyeslés a válasz. – Ha minden jól megy húsvétkor bemutatjuk.

A színjátszókörbe az elítéltek természetesen szabadidejükben, a munka után járhatnak. A hangulat oldott-nak tűnik egy szigorú börtönhöz képest, csodálkozom is,

Börtön és kultúra. Sokak számára valószínűleg két, igen távoli fogalom. Reméljük, hogy riportunk után már nem lesz olyan elképzelhetetlen a szóösszetétel.

Szállj, költemény...

hogy nem jelentkeznek ide tömegesen a bentlakók, hiszen kevés, de lelkes tagból áll a színjátszókör. Újra eszembe jut, hogy nem szabad általánosítanom, a börtön az börtön, s ritka az olyan intelligens rab, mint az ittlévők. A szakkör előnye: amíg játszanak, addig is kiszakadnak a börtön világából. A művészet és a gondolatok segítségével kis időre szabadnak érezhetik magukat.

– *Az irodalmi szakkör használ a résztvevőknek?* – teszem fel nekik a kérdést.

– Emberebbek maradunk.

A héten rendhagyó kiállítás nyílt a börtönben, ahol három bentlakó, Barna István és Kerekes Bálint festményeit, valamint Balasi Imre faszobrait tekinthetik meg az elítéltek. A harmadik emeleti foglalkoztatásban rendezték be a tárlatot, melyet Pataki Ferenc festőművész, a Szegedi Szépművészeti Céh egyik vezetője nyitott meg. Módszeres elemzéssel bizonyította be a kiállítottakról, hogy műalkotások, némelyikük már a „remekmű” határát súrolja.

Barna István – saját bevalása szerint – a festőtanonc, civilben szobafestő és mázó volt, sokáig egy maszek templomfestőnél dolgozott, de akkoriban még nem gondolt rá, hogy kis képeket is fessen. Kerekes Bálint, a mester, hat éves lehetett, amikor a sparthet feletti falvédőről másolgatni kezdte a mintákat. Állami gondozott volt, nevelő szülei nem nézték jó szemmel a mihaszna festegetést. Később címfestő lett. Hihetetlenül termékeny, néhány hónap alatt hetven képet festett. S amint láttam, a gyorsaság nem ment a minőség rovására. Mikor elkezd dolgozni – meséli –,

megszűnik körülötte a külvilág, a börtön.

A faszobrász, Balasi Imre először csak ajándékba készítette műveit – a kiállítási anyagot is úgy kérték el erre az időre a hozzátartozóktól. Civilben bútorasztalos volt, tehát ő sem itt találkozott először a fával. Most a börtön bútorgyárában dolgozik termékfejlesztőként, szabadidejében pedig farag. Készített már egy óriási feszületet, az a díszteremben van, meg „trónszékeket” is, az egyik például a börtönlelkész szobájában áll. Fent a műhelyben mutatja készülő alkotását, apa, anya és a két gyerek szorosan összeölelkezve – egy fatörzsből faragja. Mindig azt kérte egyébként a hozzátartozóitól, hogy csomagjaiban fát küldjenek – étel helyett is.

A börtönnek 22 ezer kötetes könyvtára van, amely az Országos Széchényi Könyvtár Hálózat tagja. Semmiben sem különbözik a többi fiókönyvtártól, csak ez zárt. A rabok szinte mindent elolvasnak. A nagyidős elítélteknek van idejük átrágni magukat a könyveken.

– Hisszük, hogy a személyiségfejlesztésben nagyon fontos, amit csinálunk. S az a másság, amit a hétköznapiak monotonijában tudunk nyújtani az embereknek, nagyon sokat jelent – beszél később a színjátszó körrel Ördögh József őrnagy, közművelődési nevelő.

Már több mint 21 éve dolgozik a Csillagban – ahogy az elítéltek tréfásan fogalmaztak: életfogyos. Érettségizett örként került ide, akkor mint egy csodabogarat vitték végig a börtönön. Később nevelő lett, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolát levelezőn elvégezte. Az igazi reformokra csak néhány éve kerülhetett sor, mikor új parancsnok került az intézet élére. Az elítéltek ugyan nem mondták, de szavaikból érezhető volt: valóban szeretik a nevelőjüket.

Benézünk még egy zárkába. A csöppnyi helyiségben négy elítélt lakik. Hárman kisegítők, így most csak egy ember áll az ágy mellett, s vigyázzállásban válaszol a kérdésekre. Kísérlő rutinszerűen körülnéz a zárkában, bekukkant a budira is.

Az ablak alatti televíziókészüléken egy műanyagból készített karácsonyfa. Olyan húszcentis lehet.

Kiskarácsony – ez volt az ünnepi műsor címe, melyet a tévé nézett.

TAKÁCS VIKTOR

Holdak, máglyák, magyarok

Weöres játéka a színházban

Nincs annál kínosabb törleszkedés amikor a mese a valóság helyébe kíván telepedni. Kopasz Rákositól mindenféle szent együgyűekig sokféle faja volt, és van e durakodásnak. Gonosz és naiv, véres és áhítatos; sok épületesség a dologból mégse lett. Na bumm, néhány éve például mibe keverték szerencsétlen Juliánus barátot?! A pátosz nehezéke sárba húzta a mese léghajóját. Úgy ám, mert a mesét meseként érdemes komolyan venni. De akkor halálosan! Szállj képzelet, szeressél szív! Felesleges lihegni és erőlködni. Azért vannak a mesebeli óriások, hogy a mesebeli sziklákat ők emelgessék... Vasárnap este hálistennek megvolt *A holdbeli csónakos* kvázi premierje. És volt majdnem teltház, meg őszinte siker is. Akkor már el kell suttogni ezt is. *M. Kecskés András*, a darab rendezője még az előadás előtt mondta, egyszerre szeretne a gyerekekhez és a felnőttetekhez szólni. Szó se róla, megcsinálta. Hogyan? Felnőtt is megkapta, gyerek is megkapta. Ennek ironia, annak látvány. Ennek sügás a saját életéről, annak önfeledt hancúrozódi. Pedig nagy mértékletesség kell ehhez, kérem szépen. A mesében például nincs távolság, pontosabban akármennyi hétmérföld legyőzhető. Egyet kivéve, ez lesz majd a mese realitása, de erről később. *M. Kecskés András* bejátszatta a rendelkezésére álló egész teret. Mindenütt történt a darab, levegőben, színpadon, de még a nézőtérben is, ahol mi, majmoknak nevezettek ültünk, és mosolyogtunk. És nemcsak a teret, de az időt is alaposan átjárógatta a darab. Így kerültek huszárok az ősmagyar hazába, vagy benzines marmonkanna az ősmagyar királylány piciny kezébe. Aztán volt jól érzékelhető cselekményív is, menekülés-szerkezet, lassú kezdés, finoman adagolt felpörgés, benne nagyszerű színpadképekkel, táncokkal, kacagtató görög karral, fent libegő királynőkkel, miegyebekkel. A darabot *átlengte az ironia finom bája*. Nesze neked történelem, nagyság, hatalom. Meg aztán jókora pajkosság manapság is, hogy az úgynevezett magyar faji karaktert három idéten testesíti meg, úgymint a tökkelütött Paprika Jancsi, a fénőtás garabonciás Bolond Istók és az általában levitézlő Vitéz László. Már hogy ők lennének a magyar tulajdonságok mesebeli szentháromsága. Pedig ők azok. Mert ezek a figurák nemcsak tökkelütöttek, de ravaszok is, nemcsak elszontyolodók, de kitartóak is, és ha olykor börhők, esetlenek vagy éppen bumfordiak, szeretni akkor is nagyon tudnak. Ezek a figurák azért oly drágák nekünk, mert esendők!

(Legyetek esendők, ha tudtok!) Tán ezt játszotta leginkább *Karczag Ferenc*, *Dégi János* és *Balog Csilla* kedves-komikus triumvirátusa. Kezdetben visszafogottak, vagy inkább óvatosak voltak, ám ahogy fölpörgött a darab cselekménye, mind nagyobb kedvvel és odaadással tették a dolgukat. *Czifra Krisztina* (Pávaszem és *Molnár Csaba* (Medvefia) vitte a lírai vonalat. Potenciális szerelmespár. A szüzcseke úgymond vertikálisan epedezik, és folyvást bedől a csalóka csónakosnak, miközben horizontálisan el- s visszababolgatják a világban. Gazdagság nem kell neki. Hétköznapi hősiesség dettó. Csak a Hold, a Hold. Medvefia meg, uccu neki, állandóan csak a nyomában. Megéri ez neki? *Czifra Krisztina* és *Molnár Csaba* játéka leginkább biztonságra törekvő. Nem egyedi. Valahogy elmaradnak tőlük azok a nüanszok, apró gesztusok, árnyalatok amelyekkel emlékeztessék tennék a figurát. A házacska áll, de dísztelen. Ilyen házacska meg sok van, de, mondom, azért biztonságosak.

Juhász Katalin fantasztikus díszleteket és jelmezeket produkált, na erre például sokáig emlékezünk. A kínai jelenet, például egészen lenyűgöző volt, akárcsak az égből érkező sárkánykigyó, vagy a világot átröpülő szárnyas paripa. Ne feledjük, *Fancsik Zoltán* dallamait két hang különösképpen kiénekelte. *Frankó Tünde*, mint Gyöngyvir, azaz udvari kobzoska alulról, valamint a *Kovács Tamás* holdcsónakos a magasból.

Ó igen, és a beígért mesei realizmus. Csak annyi, hogy a mesében sem árt észnél lenni. Weöres játéka a szerelemről szól, meg arról, hogy nem mindegy kit s mit szeretünk, meg az se mindegy, hogy miért áldozuk fel magunkat. A Holdhoz máglyán keresztül lehetett följutni. Meg kell egy kicsit sülni érte. *M. Kecskés* ezt a máglyát huszadik századi törmelékből rakatta, vastraverz darabokból, csövekből, vödörökből meg füstölő kályhákból, ahogy láttam a nyolcadik sorból. A nagy idő- és meseutazás után, hopplá, egyszerre elérkeztünk a mába. Jó magyarok, és rossz magyarok, itt vagyunk mindannyian. Ez van. És akkor itt tesszük le a tollat. Mert azt személyesen mindenki maga dönti el, mit jelent az a máglya, az a tűz, s ott fent az a káprázat.

Máskülönbben ne éjgetek el, ha tudtok.

DARVASI LÁSZLÓ

„Mindenkinek van holdbeli csónakosa”

Pávaszem: Czifra Krisztina

– Gyerekeknek vagy felnőtteknek szól inkább az előadás?

– Amikor nyáron elolvastam, akkor abszolút felnőttek tűnt. A gyerekek elsősorban a sztoriját érthetik meg: Pávaszemet, a királylányt állandóan elrabolják, mindenki magának akarja megszerezni, végül Medvefiával – aki mindig megmenti – egymásra talál. Ilyen egyszerű a történet, viszont olyan lényeges dolgok is elhangzanak benne, amiket csak egy felnőtt tud megérteni. De a gyerekeket is lenyűgözi majd, mert nagyon látványos kiállítás, teli van különleges effektusokkal, szép jelmezekkel.

– *Neked mit mond ez a mese?*

– Számomra két ember igazi egymásra találásáról szól, arról, hogy mennyi poklot végig kell járnunk, amíg meg tudjuk találni „az” igazit. Fel kell tudni adnunk butaságainkat, gyengeségeinket, hogy a másik embert fel tudjuk vállalni. Erről szól Pávaszem és Medvefia küzdelme. Ez általános probléma: a kamaszok gyakran szerelmesek

Családi színdarabot tűzött műsorra a Szegedi Nemzeti Színház, a múlt héten a premier technikai okokból elmaradt ugyan, de harmadnap délelőtt a gyerekeknek bemutatták Weöres Sándor A holdbeli csónakos című költői játékát. Az előző évadban Miskolcon is előadott mesejáték zenéjét Fancsik Zoltán komponálta, M. Kecskés András állította színpadra. A nő főszerepet, Pávaszemet, Jégapó fejedelem leányát Czifra Krisztina alakítja, vele beszélgettünk az egyik próba után.

rocksztárokból, színészekbe. Ilyen plátói szerelmet mindenki átél egyszer. A darabban

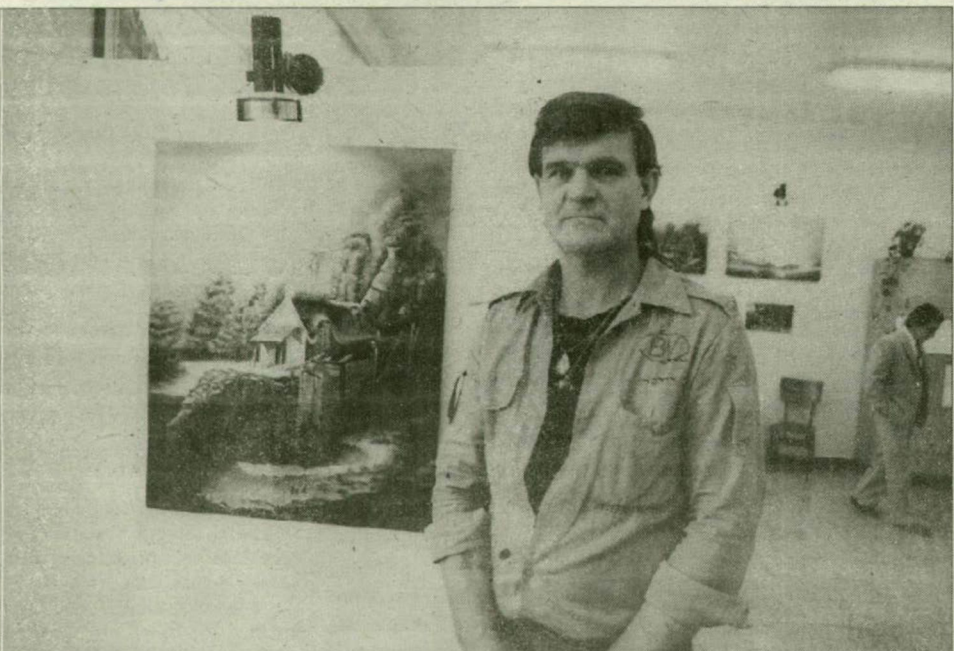
Pávaszemnek rá kell jönnie, hogy annak a szerelemnek van értelme, ami a közös küzdelmek során sok próbát kiáll. Medvefia mindig kiment a rabságból, s meg tudja értetni vele, hogy a holdbeli csónakos iránt érzett plátói szerelme – mivel egyoldalú – sosem teljesülhet be.

Pávaszemnek fel kell nőnie a holdbeli csónakos szerelemétől Medvefiáig. Bennünket arra figyelmeztet a történet, hogy oda kell figyelniünk a másikra ahhoz, hogy egymásra tudjunk találni.

– *Játszottál már gyerekközönségnek?*

– Még soha! Ez az eddigi legnagyobb szerepem, a próbák során nagyon megszerettem. Bennem is maradtak gyermeki vonások, a mai napig szerelmes tudok lenni, nekem is van „holdbeli csónakosom” és van „Medvefiám” is. Akkor a legjobb, ha a kettő ugyanaz...

H. Zs.

FOTÓ: SCHMIDT ANDREA

Álomtáj és rabruha